

nullis (1). Idemque tradiderat in altero libro *de Anima* (2), prout contextus ipse satis innuit, et interpretantur gravissimi commentatores (3).

ARTICULUS VI.

De animalium instinctu.

201. Cum tot tamque longæ instituantur nostris diebus etiam in justis libris de instinctu disputationes, operæ pretium duxi nonnihil de hoc argumento addere ad complementum eorum, quæ de facultatibus cognoscitivis brutorum hactenus dicta sunt. Dari instinctum, eoque innumeras belluarum actiones regi, communis est vox et veterum et recentiorum sive Philosophorum sive Physiologorum, et ex disputatis etiam in præcedenti articulo colligitur; in quo autem illius sita sit natura, non æque convenit apud omnes, nec fuisse disputatum apud antiquos invenio. Et primo quidem existentiam instinctus admittunt etiam omnes illi, qui vel brutis intelligentiam largiuntur, vel etiam ad naturam illius explicandam influxum aliquem intelligentiæ, prout jam videbimus, requirunt. Solemne namque est inter recentiores naturalium scientiarum cultores post Fridericum Cuvier duplex actionum genus in brutis distinguere, aliarum, quæ instinctu, aliarum, quæ intelligentia reguntur (4). Et quamquam nullæ animalium actiones regantur veri nominis intelligentia, quæ sit in ipsis, ut constat ex disputatis in præcedenti articulo, non omnes tamen actiones mirabiliores instinctui soli tribuendæ videntur esse. Habent enim belluæ memoriâ diversaque

Instinctus
existentia
indubia,

natura vero non
satis
explorata.

Varia principia
et causæ
assignantur
belluarum
operationum:

(1) Aristot., *de Anim.*, lib. 3, cap. 3, post. medium, text. 158.

(2) *De Anim.*, lib. 2, cap. 3, text. 29 et 32.

(3) Vide S. Thom. (*de Anim.*, lib. 2, lect. 5, paragr. c; lect. 6, paragr. b), Cardin. Tolet., (*de Anim.*, lib. 2, cap. 3, text. 29 et text. 32), Anton. Rubium (*In Brevi exposit.*, cap. 3, libri 2.ⁱ *de Anima* num. 5 et 6), Comimbrienses (*Comment.* text. 29 et 32, lib. 2, cap. 3; *de Anim.*), Sylvest. Mauri (*Paraphrasi* in lib. 2, *de Anima*, cap. 4, num. 4 et 7).

(4) Cfr. P. Bonniot, *La Bête comparée à l'homme*, pag. 66.

sociare queunt phantasmata vel imagines, et sic quodammodo experientiam aliquam assequi possunt; habent propensionem imitandi aliorum opera, et actuum repetitione, sin minus proprium habitum, usum certe et facilitatem operandi comparant; et hoc demum pacto bruta animantia opera et arte hominis disciplinam capiunt. Quod si hujusmodi experientia et usus ac disciplina cadant in materiam peculiaris alicujus instinctus, longe major huic perfectio accrescere valet: quapropter non omnia opera brutorum puro instinctui tribuenda erunt, sed suam etiam partem sæpe vindicabunt aliqualis illa experientia, usus ac disciplina.

Quenam ergo est indoles actionum, quæ soli instinctui debentur? Actiones hujusmodi sunt generatim uniformes in omnibus individuis ejusdem speciei, et ultro elicuntur ac necessario absque deliberatione vel consultatione, neque ullam requirunt præviam experientiam aut disciplinam, sed cum primo sese offert occasio, non secus ac si longum præcessisset tyrocinium, perfectissime exercentur (1). Hoc pacto anas inde a prima die aquam petit, et innatat, et avis etiamsi in cavea enutrita fuisset, si mox dimittatur, nidum, accedente verno tempore, struit, et aranea telam textit, et

quam
instinctui
adscribenda.

(1) «Si l'analyse que nous venons de présenter est vraie, nous devons être en mesure d'expliquer maintenant les caractères qu'avec tous les philosophes et les naturalistes nous avons reconnus aux actes instinctifs.—Sauf quelques exceptions réelles ou apparentes dont il sera question plus tard, ces actes, avons nous dit, sont uniformes dans tous les individus d'une même espèce; ils sont nécessaires; ils sont spéciaux; ils ne comportent point de progrès; ils sont infaillibles; ils sont immédiatement parfaits; enfin ils sont aveugles et irréfléchis». Henry Joly, *L'instinct*, etc. pag. 148. Paris 1873.

«L'instinct est une disposition mentale qui rend divers Animaux aptes à accomplir certains actes sans avoir appris à les faire, sans que l'entendement puisse les guider dans ces opérations, et sans qu'ils aient les données indispensables pour permettre à l'intelligence d'en comprendre l'utilité. C'est une impulsion en quelque sorte aveugle dont les effets peuvent s'associer à ceux déterminés par le raisonnement, mais peuvent aussi en être complètement indépendants. Ainsi que l'a fort bien dit Flourens et beaucoup de ses devanciers, tout dans l'intelligence résulte de l'expérience et de l'instruction (Flourens, *De l'instinct et de l'intelligence des Animaux*, p. 47); tandis que l'instinct peut se passer de toute lumière de ce genre, et

apis dulcissimos conficit mellis favos, alia demum belluarum genera alias efficiunt operationes, quas nec addiscere disciplina vel experientia vel imitatione, nec invenire ratione poterunt (1). Existit ergo in animantibus instinctus, isque describi generatim potest: facultas animantium propria, determinans operationum quarumdam exercitium, quarum nec finis cognoscitur, nec ratio redditur ab operante. Dicitur facultas *animalium propria*, quia nemo instinctum asserit rebus cognitione carentibus, quantumvis illae quoque natura ipsa ad consentaneas operationes impellantur, easque sane mirabiles, multiples, sapientissimeque ordinatas, quales sunt vitales functiones plantarum: quare communis omnium sensus in instinctum denegat regno minerali et vegetali, animali autem

Instinctus
describitur,

et declaratur.
Est facultas
animalis.

permet à certains Êtres animés de faire du premier coup, sans assistance mentale de la part d'autrui, sans traditions et sans avoir des exemples à suivre, des choses que l'Homme ne pourrait faire qu'après l'avoir apprises. H. Milne-Edwards, *Leçons sur la Physiologie*, etc. tom. 13, pag. 429.

(1) «L'animal produit une foule d'actes auxquels la connaissance ne peut évidemment avoir aucune part. «Les petits canards, dit M. G. Pouchet, couvés par une poule s'en vont droit à la flaque d'eau voisine et se lancent hardiment à la nage, malgré les cris et les angoisses de leur mère adoptive. L'écureuil fait sa provision de noisettes et d'avelines avant de connaître l'hiver. L'oiseau né dans une cage, élevé en captivité, s'il est rendu à lui-même, se construira un nid comme celui qu'ont fait ses parents, sur le même arbre, des mêmes matériaux, avec la même forme. L'araignée, chose plus étonnante! tisse, sans apprentissage, le réseau géométrique de sa toile. L'abeille fait son rayon». Le cocon de la chenille, la cabane du castor, les galeries de la fourmi, le nid de la guêpe; en un mot, ce qu'il y a de plus admirable dans les œuvres des animaux, tout cela est attribué à un principe autre que l'intelligence. La raison qu'on en donne est péremptoire: l'animal n'a eu ni le temps ni les moyens d'apprendre, donc il ne sait pas, donc il cède à l'impulsion d'un principe aveugle. Ce principe inconnu, on l'appelle l'*instinct*». P. Bonniot, op. cit. pag. 66. Cfr. ibid. pag. 116, 117. Vide etiam Henricum Milne-Edwards, op. cit. tom. 13, pag. 466-477, ubi plura refert exempla instinctivarum actionum, quarum principium hic scriptor negat esse potuisse cognitionem intellectualem, quantumvis in multis aliis actionibus contendat intellectum esse agnoscendum. Vide etiam P. Joannem Mir, *La creación*, cap. 37, art. 1.º pag. 570 seqq. Madrid, 1891.

constanter assignat. Utrum porro homo, saltem adultus et ratione utens, instinctu feratur, disputant quidam scriptores, nec necesse est nunc definire; verum quidquid dicere maueris de hac re, non certe obstat nostra definitio. Dicitur *determinans operationum quarumdam exercitium*; quia in instinctu duo distinguere oportet, motus quos animal exercet, v. g. fugam ovis ad lupi conspectum, texturam aranei, etc.; et principium, quo ad hujusmodi motus et opera permovetur. Et motus quidem ipsi non sunt instinctus, sed effectus ejusdem; instinctus vero reponendus est in principio eorundem, quod regit, ac plane determinat animal ad exequendos motus. Denique additur in definitione; *quorum nec finis cognoscitur, nec ratio redditur ab operante*, ad distinguendum instinctum a qualibet alia facultate, ad motum vel opus determinante. Nam voluntas etiam, et ratio, et intellectus potentiam loco-motivam ad operandum determinat, sed per deliberationem ac reflexionem, cognoscendo finem et rationem operandi et mediorum ad finem proportionem; at vero nihil horum est in instinctu, quemadmodum initio monuimus, quia instinctus quamvis contineat *naturale iudicium* convenientiae vel nocenti, prout jam videbimus, non tamen cognoscit, *cur* objectum aliquod conveniat, vel noceat, ideoque certo modo operandum sit, nec finem motibus et operationibus praestituit, nec omnino intelligit, quid facit, ac proinde dicitur *caecae* ac per modum naturae procedere, quia nempe operationem non praescribit *rationabili* modo seu per deliberationem, cognoscendo finem ac media rationemque operationis. Unde etiam sortitus est nomen suum. Instinctus namque naturae ab obsoleto *instinguo* (*instigo, persuadeo, stimulo*) idem sonat, ac excitationem, vel afflatum, persuasivemve naturalem et impetum, quo animal in certis adjunctis constitutum urgetur ad operandum, nec cohibere potest operationem. Haec instinctus notio confirmari posset ex communi omnium sensu, eaque facile adumbrata reperitur etiam in metaphorica vocis acceptione, cum saepe in homine instinctui tribui soleant ea quae vel indeliberate fiunt, vel ex vehementi quadam propensione animi procedunt, aut ex peculiari indole ingenio. Quid autem rei sit instinctus hoc pacto utrumque descriptus, mox investigandum erit.

Quatuor
genera
instinctus,

quæ ad duo
revocantur.

Genera instinctuum multa numerari possunt; ea vero plures cum Schneider (1) ad quatuor revocant. Alii namque spectant ad proprii subjecti sustentationem, quæsitis aptis cibis, cæteris rejectis: alii eo tendunt, ut proprium subjectum ab hostibus quibusvis tuteantur: alii respiciunt speciei conservationem per generationem prolis: alii denique ejusdem educationem. Omnia tamen hæc genera tandem duplex genus superius constituunt, eorum, quæ conservationi individui, et eorum, quæ serviunt speciei conservationi.

Verum princeps in hac re difficultas versatur circa naturam instinctus et operum ab eo profectorum explicationem, circa quam plures excogitatæ futere nostris præsertim temporibus opiniones.

§ I.—FALSE OPINIONES EXCLUDUNTUR.

Prima opinio
asserens
motus
instinctivos
esse
automaticos,

202. Prima est eorum, qui motus instinctivos putant esse pure mechanicos vel automaticos (2), vel etiam ex eorum genere, quos *motus reflexos* vocant. Verum

Dico 1.º *Motus instinctivi nequeunt esse pure mechanici, nec automatici.*

refutatur.

Probat. Motus instinctivi mechanici non possunt esse, si proprie loqui velimus, quia motus mechanici ab extrinseco imprimuntur. Quis autem dicat motus instinctivos ab extrinseco esse? aut si sunt ab extrinseco, quomodo vitales erunt? Vitales autem esse probandum non est, quia per se patet. Pure etiam automatici non sunt: primo quia saltem de plurimis instinctivis motibus certum esse debet eos cognitione aliqua determinari: sic v. g. motus agni versus matrem suam, quam inter innumeras oves agnoscit, cæterisque relictis, avidissime quærit ad lac sugendum, et tremor

(1) Vide plures industrias sub singulis hisce capitibus contentas apud *Civillâ cattolicâ*, serie XV, vol 7, pag. 271 seqq., ex prædicto Schneider relatas; quamvis non omnes illæ fortasse ab instinctu procedant.

(2) Ita Gratiolet, Carpenter et Vulpian apud Henricum Joly, *Psychologie comparée. L'homme et l'animal*, pag. 130.

fugaque ovis, inspecto lupo vel auditio tantum ejus ululatu, et alia id genus necessario supponunt cognitionem aliquam, ac proinde sunt vera phænomena psychologica per præviam quamdam apprehensionem determinata, non meræ reactiones physiologicæ ipsius organismi. Præterea si operationes ab instinctu profectæ non essent nisi motus, automatici, nihil vetaret, quominus etiam plantis inessent instinctus; quandoquidem vegetalia, quamvis non sentiant, vel cognoscant, multos tamen edere motus. organicam reactionem consecutos, superius vidimus, et frequentissima testatur Physiologorum opinio. Atqui tamen communis pariter videtur, eaque vera doctrina et modus loquendi, negans vegetalibus instinctum.—**Nec dicas**, motus peristalticos stomachi, itemque motus cordis et respiratorios recenseri a multis inter instinctivos, cum tamen motus illi plane videantur pure automatici, nec postulent præviam cognitionem.—**Nam** perperam motus hujusmodi, et alii similes, attribuuntur instinctui, si proprium reddere vocibus sensum velimus.

Objicies. Dantur in homine habitus quidam actionum, quæ licet initio attentionem animi et cognitionem requirerint, postea tamen assiduo usu automaticæ peraguntur, ut videre est v. g. in pertissimo citharædo. Ergo nihil vetat simili modo automaticæ fieri motus instinctivos.—**Respondeo**, *neg.* antec. et conseq. Quia actiones illæ, quæ ex habitu fiunt, non sunt reapse automaticæ, sed aliquam animi attentionem requirunt. Præterea hujusmodi actionum habitus non comparatur sine diuturno usu et exercitatione; at motus instinctivi absque ulla experientia vel prævia exercitatione inde ab initio perfectissime peraguntur.

Quod vero attinet sententiam illorum qui instinctum constituunt in *motibus reflexis*, motus qui hoc nomine donantur, prout inferius dicetur, duplicis generis sunt: alii naturales vel automatici, qui nempe non procedunt ex cognitione et appetitione, alii spontanei vel voluntarii. Et priores quidem non sunt instinctivi, quemadmodum jam probatum manet: alii vero videntur contineri inter instinctivos, ut patebit ex dicendis tum circa veram rationem instinctus, tum circa prædictos actus reflexos.

Altera opinio-
instinctum
reponens
in aliquo exci-
tamento
sensoriali,

203. Alia est opinio Wundt, qui exclusa duplici sententia instinctum in cognitione aliqua reponente (1), statuit primum impulsu operandi non egere ulla operis peragendi representatione vel phantasmate, sed satis explicari excitemento aliquo dumtaxat, ut ait, *sensoriali* vel irritamento, quod in organis exteriorum sensu peragatur, et affectu aut animi motu inde consecuto (*sentiment*); phantasma vero non requiri nisi ad evolutionem et majorem instinctus perfectionem, quia nimirum tunc solum phantasmata vel representationes illucescunt, cum animal jam opus ipsum ex organico illo irritamento inchoatum molitur (2).

refertatur.

Dico 2.º *Instinctus non satis declaratur a Wundt.*

Probat. Sane quidquid sit nunc de perfecta aliqua ipsius operis efficiendi imagine, quam instinctus importet, qua de re mox agendum est, quæri ab isto scriptore potest, utrum excitementum illud sensoriale, et affectus animi (*sentiment*)

(1) «La théorie psychologique de ces impulsions animales innées, que l'on appelle aussi des *instincts*, oscille entre deux extrêmes. Selon une opinion, l'animal apporte déjà en naissant les représentations, auxquelles se rapporte son impulsion. L'oiseau voit, pour ainsi dire, se balancer devant ses yeux le nid, qu'il bâit; et l'abeille, sa cellule de cire, como une image toute prête. L'opinion opposée considère les actions instinctives, absolument comme des productions d'une expérience individuelle; dans ce cas, chaque être est déterminé par l'exemple des autres êtres et par sa propre réflexion. Ces deux théories manquent le but, car elles font de l'instinct une *connaissance* innée ou acquise, elles transfèrent donc l'essence de l'instinct dans le processus de la connaissance, etc.» W. Wundt, *Éléments de Psychologie*, tom. 2, chap. 18, pag. 379. Paris, 1886.

(2) «Dans sa première manifestation, l'instinct est donc une tendance, qui ne prend graduellement conscience de son but, que parce qu'en luttant pour la réalisation de ce dernier, elle met en œuvre des impressions extérieures. Néanmoins, les irritants sensoriels sont certainement indispensables, pour faire surgir les instincts; or, ces irritants sensoriels n'ont aucune relation marquée avec les représentations, dont l'instinct s'empare pour accomplir son but, car ces irritants n'effectuent, ne produisent nulle espèce de représentations, mais uniquement des sensations sensorielles et des sentiments. L'impulsion, qui porte le nouveau-né à se nourrir, n'est occasionnée ni par la vue du sein de la mère, ni par l'idée ou représentation de la nutrition, mais par un sentiment de la faim, obscur et provoquant tous ces mouvements, qui finalement produisent l'assouvissement

consequens, importet, an vero non, aliquam notitiam saltem confusam propriæ indigentiae abigendæ, vel novi status aut dispositionis assequendæ, vel appetitus cujusvis explendi. Si nullam prorsus importet, excitementum illud nihil amplius continere videtur, quam irritamenta organica, unde motus automatici efflorescunt vel in ipsis vegetabilibus sensatione carentibus. Atqui, ut constat ex dictis contra præcedentem opinionem, non potest instinctus in hujusmodi motuum principio reponi. Si autem in illo excitemento organico, unde sequi putat Wundt primum impulsu instinctus, aliqua præluceat cognitio, motus instinctivos regens, illam declarare oportet, ac donec illa declaretur, non satis potest ea, quam investigamus, natura instinctus cognosci. Præterea intelligi nequeunt innumeri motus instinctivi sine aliqua prævia cognitione, unde determinentur, reganturque. Talis est v. g. fuga ovis versus contrariam regionem, viso vel audito lupo, et nidificatio avium. Dicit Wundt, avem ex corporea quadam irritatione, quam accedente procreationis tempore, experitur, impelli ad colligendas paleas. Verum cur irritatio illa non quiescit, nisi collectis præcisè paleis? cur non sedatur collecta arena vel lapillis? Et cur inducitur avis ad colligendas certi generis paleas vel pilos, eosque in formam nidi aptissime collocandos? Hæc aliaque id genus opera instinctus egregie intelliguntur supposita in animali cognitione aliqua, ea vero non supposita non videntur mente posse comprehendere.

Operationes ergo instinctivæ spontaneæ sint, oportet, et aliquam requirunt in animali præfulgentem cognitionem, prout communissima tenet etiam Physiologorum sententia. Qua tamen in re procul dubio aberravit a vero Durand de

Instinctus
requirit
præfulgentem
aliquam
cognitionem.

du désir...» «Nous ne devons par concevoir autrement l'origine individuelle des instincts chez l'animal. Dans le jeune chien couchant, qui va à la chasse pour la première fois et qui, à l'odeur ou aux senteurs de la forêt, est pris d'une impulsion irrésistible à se mettre à l'arrêt, il n'existait jusqu'à ce moment aucune représentation de la forêt. Probablement, ce sont certains irritants visuels et olfactifs, qui soudain ont fait éclater chez lui cette impulsion, etc.» Wundt, op. et loc. cit., pag. 380, 381.

Gros (1), cum varios motus instinctivarum operationum voluit procedere ex diversis, ut ipse loquitur, *centris psychicis* independentibus, ex diversis animabus: id quod vel ex eo solum capite rejiciendum est, quod unitatem individui animalis pessumdet, atque alibi explosam doctrinam *colonistarum* contineat (2). Jam vero quamnam, quæso, cognitionem quamve cognoscendi facultatem importat instinctus?

Tertia opinio,
instinctum
ex intelligentia
explicans

204. Multi putant, et hæc potest esse tertia opinio, opera instinctus explicari non posse nisi ad intellectum et rationem confugiatur: idque bifariam defenditur. Multi volunt animalia ipsa intellectu prædita esse, qui actiones instinctivas percipiat, quamvis ob assuetudinem et habitum nec reflectant actu, nec ullam jam illis attentionem adhibeant, fere sicut ii, qui artem organa musica pulsandi aliamve quamlibet egregie callent, non egent reflexione nec attentione, ut officium apprime exerceant. Et hæc ipsa sententia plures patitur declarationes, prout statim videbimus (3). Alii (4) recurrunt ad intelligentiam *quamdam separatam* (sive divina ea sit, sive angelica), quæ brutorum operationes instinctivas, tam scite dirigat, ac si ab excellentissima quapiam ratione, quæ ipsis inesset, procederent (5).

Dico 3.º *Actiones instinctivæ perperam explicantur per intelligentiam.*

excluditur.

Probatur utrolibet modo sumatur intelligentia. Primo quia demonstratum manet, bruta animantia intellectu carere.

(1) Apud Henricum Joly, *Psychologie comparée. L'homme et l'animal*, pag. 130.

(2) Vide supra, num. 54 seqq., pag. 221 seqq.

(3) Cfr. in hanc rem opinio transformiste Romanes, qui instinctum in quadam *intelligentiæ defectione (défaillance d'intelligence)* constituit. Vide H. Joly, *Psychologie comparée. L'homme et l'animal*, pag. 178, not.

(4) Apud W. Wundt, op. cit., tom. 2, pag. 384.

(5) Ad quam opinionem forte revocari potest Vigerii Grana-tensis, P. Joannis Salas, aliorumque doctrina decernens instinctum vel æstimativam speciebus a Deo immediate impressis actum suum elicere. Vide Conimbricensis (*Physicor.* lib. 2, cap. 9, quæst. 4, art. 1 et art. 3 initio), et Anton. Rubium (*de Anim.*, lib. 3, cap. 3, tract. *de sensibus internis*, quæst. ultim. num. 179).

Ergo impossibile est, ut instinctum animalium intelligentiam rationemve, quæ ipsis insit, importet. Accedit, quod si tam mira brutorum opera forent fructus propriæ ratiocinationis, excellentissimus, atque adeo humano excellentior in illis esset agnoscendus intellectus, quandoquidem nullo studio ac disciplina sæpe exercent opera, quæ non posset homo etiam cum longo labore perficere. Nec vero minus falsum est, instinctivas actiones *sola* intelligentia separata regi, saltem nisi certo quodam modo res explicatur. Nam in primis contrarium nullo nititur fundamento. Deinde actiones brutorum instinctivæ vel diriguntur a separata intelligentia ita, ut etiam physice ab eadem procedant, vel ita ut non nisi moraliter ipsi tribuendæ sint, quia nempe intelligentia illas ordinat, sicut homo hominis alterius ordinare, ac dirigere solet operationes. Primum horum dici nequit, quia secus tales brutorum animantium actiones non essent vitales ac vere ipsis immanentes, cum tamen instinctivæ operationes manifesta præ se ferant indicia vitæ. Alterum vero non magis admitti potest. Etenim quod homo hominis operationes moraliter dirigat, facile intelligitur, quia consiliis, precibus aliisque moralibus prædiis induci, ac suaviter alluci ad operandum immanenter valet. Id vero prorsus incredibile est atque impossibile in brutis animantibus, intelligentia destitutis. Præterea intelligentia illa separata, ut dirigat operationes brutorum, vel imprimat illorum animæ species aliquas cognoscitivas, quibus edoceatur operationes faciendas, vel non. Si nullas imprimat, arduum sane captum est, quo pacto dirigere opera brutorum queat nisi externo impulsu, qui certe vitalis esse non potest animali. Si autem intelligentia separata dirigeret actiones belluarum impressa specie aliqua cognoscitiva naturali, in ea reponendus esset reapse instinctus, ideoque intelligentia separata non proprie diceretur causa operationum instinctivarum, nisi quatenus esset causa principii proximi earum, nempe causa ipsius instinctus: quo pacto Deus, qui singulis naturis suas indidit vires et inclinationes consentaneas, dici potest causa effectum illorum. Denique recursus ad intelligentiam separatam non licet Philosopho, quamdiu suppetat alia via rem explicandi. Nam illa intelligentia separata vel esset Deus vel

angelus. Atqui nec Deus ipse immediate, nec per angelos intervenit in iis effectibus, qui per naturales causas produci possunt. Ergo donec adversarii probent repugnare, quod insit brutis animantibus principium proprium actionum instinctivarum, perperam confugiunt ad intelligentiam separatam, tanquam ad unicam et proximam causam motuum instinctivorum, eo sensu in quo nunc disputamus. Et solum dici potest intelligentia divina esse causa *remota* instinctivarum actionum, quatenus sicut cæteris omnibus causis naturalibus impressit suas vires et inclinationes ad actus et fines convenientes, ita brutis indidit instinctus, quibus pro sua quæque specie atque indole operarentur, et ad proprios fines sapientissime permoverentur. Ex qua doctrina etiam rectissime interpretari possumus axioma illud, quod in hac et in similibus materiis objici posset: *Opus naturæ est opus intelligentiæ*. Id enim verum habet non in solis actibus instinctivis animalium, sed etiam in quovis opere naturali. Nempe omnes istæ operationes sunt opus intelligentiæ, et quidem divinæ, non executivæ, sed directive, quia ex prænotione ac directione intellectus divini insunt brutis, sicut quibusvis aliis causis naturalibus, vires et inclinationes, quibus pro sua specifica natura in fines suos promoveantur, ita tamen ut Deus ipse solus et immediate non operetur in illis, sed tantum generali concursu eorum actionibus cooperetur (1).

205. Aliæ restant expendendæ opiniones, quæ prout a suis assertoribus passim propugnantur, falso supponunt inesse brutis intelligentiam, sed possent etiam propugnari asserta illis cognitione dumtaxat sensibili. Quarta itaque opinio est eorum, qui videntur experientiæ vel educationi aut imitationi tribuere principium et originem operationum instinctivarum: aves enim v. g., inquirunt, ideo sic vel aliter nificandæ, quia ita constructos a parentibus viderunt nidos. Unde etiam notant hujus doctrinæ assertores, opera belluarum, quæ instinctui attribui solent, variari, ac perfici posse (2).

(1) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 40, art. 4; 1. 2. quæst. 12, art. 5 corp., et ad 3.um; quæst. 13, art. 2, ad 3.um

(2) Hæc videtur esse sententia Allredi Wallace apud Henricum Joly (*Physiologie comparée. L'homme et l'animal*, pag. 135 seqq.),

Quarta opinio,
instinctiva
opera
tribuens
experientiæ vel
educationi
aut imitationi,

Dico 4.º *Instinctus non est facultas quædam per experientiam propriam comparata.*

Probatur. Innumeris enim factis, quorum quædam initio hujus articuli prolata in medium sunt, constat animalia ab ipsa ineunte ætate, et ante omnem experientiam vel educationem, a parentibus receptam, ad operandum certo quodam modo determinari, quem omnia generatim ejusdem speciei individua tenent. Sunt etiam plurima animalia, potissimum insecta, quæ parentes suos videre non potuerunt, nec proinde ipsorum vel etiam aliorum actiones imitari (1). Adde, quod fere numquam suppeteret junioribus belluis tempus addiscendi suas industrias, antequam operari deberent: si enim tam longo sæpe humanum ingenium tyrocinio eget ad artes non valde reconditas addiscendas, quid dicendum foret de apibus, formicis, araneis, avibus, fibris vel castoribus, etc.?

reijcitur.

eaque preformata esse videtur elapso sæculo a Condillaco, cui nihil aliud sunt instinctus, quam habitus quidam per reflexionem in proprios actus acquisiti. Vide Henricum Joly, *L'instinct. Ses rapports avec la vie et l'intelligence*, pag. vii.

(1) «Qui apprend au ver à soi à faire son cocon? Il n'a point vu ses parents, une génération ne connaît pas l'autre. Qui apprend à l'araignée à tisser sa toile? Pourquoi fait-elle toujours bien? Pourquoi ne peut-elle faire mal?—Tout le monde connaît l'araignée des jardins, dont la toile est le modèle des rayons qui partent d'un centre. Je l'ai vue bien souvent, à peine éclore, commencer à tisser sa toile: ici l'instinct agit seul.» Flourens apud H. Joly, *Physiologie comparée. L'homme et l'animal*, pag. 147. «Faut-il citer encore l'exemple des insectes qui n'ont jamais connu leurs parents, qui ne connaissent jamais leur progéniture, qui pondent leurs œufs dans un état qui ne sera pas celui lequel ces œufs pourront éclore et donner naissance à leurs petits, puisque ces animaux, carnivores à l'état de larves, deviennent herbivores quand ils sont adultes? Donc, quelle éducation, quelle expérience a pu apprendre à ces animaux à déposer leurs œufs sur des chaires en putréfaction? Aucune évidemment. Aussi les raisons qui nous empêchent d'attribuer de tels actes à l'expérience et au raisonnement sont-elles péremptoires. D'abord, l'animal n'a pas eu le temps d'apprendre, donc il ne sait pas. Donc il cède à une impulsion dont il ne connaît ni le but ni la cause. Or céder à une impulsion, sans intelligence, c'est ce que tout le monde appelle agir instinctivement.» H. Joly, op. nuper cit. pag. 133. Vide etiam, si lubet, exemplum avis canarie, quod ex Romanes (*de l'évolution mentale*, pag. 225) refert idem Joly, op. cit. pag. 139, nota.

Denique si vere instinctus experientia ipsa et propria cujusque animalis disciplina compararetur, prima profecto opera, saltem plerumque, non forent perfecta, sed usu et exercitatione paulisper perficerentur, ut assolet inter homines. Atqui contrarium prorsus videmus in brutis, quamvis enim modificari, et etiam perfici paulisper queant usu et experientia, tamen nunquam sunt imperfecta in suis artibus et industriis, sed inde ab initio scitissime atque omnino more magistrorum operantur. Quæ cum ita sint, plane liquet, adversarios omnino ipsam instinctus naturam destruere; nam ipsi volunt instinctum esse facultatem quamdam non naturalem sive ingentam, sed usu acquisitam, cum tamen contrarium non minus certum sit atque exploratum ex hactenus dictis, quam ipsa instinctuum existentia.

Quinta opinio,
instinctum
constituens in
habitu
quodam posterius
hæreditate
transmissio.

206. Quinta opinio est eorum, qui contendunt instinctum esse habitum quemdam hæreditate posteris transmissum. Ita sentiunt evolutionistæ ac transformistæ, et nominatim Lamarck (1), Herbertus Spencer (2), Carolus Darwinus (3) et G. Pouchet (4), quamvis non omnes eodem prorsus modo rem exposuerint. Lamarckus enim a perpetuo naturæ nisu ad progressum exorsus, statuit, cum ad certum gradum evolutionis vel continuæ transformationis ventum est, apparuisse in corporibus sensum simul cum nerveo systemate, et sic animal enatum esse; mox autem ex necessario impulsu sese nutriendi et speciem propagandi contraxisse animal facilitatem et habitum quasdam operationes efficiendi absque actuali *intellectione* vel *volitione*; et habitus hoc pacto acquisitos, cum jam fixi remanent in natura diuque immutabiles, ut a parentibus ad prolem generatione transeant, vocari *instinctus* (5). Darwinus secundum suum illud transformationis specierum systema, quod superius exposuimus, ad originem

(1) *Philosophia zoologica*. Avertissement, et 2.^a partie, chap. 2 et 6.

(2) *Principes de Psychologie*, tom. 1.er Quatrième partie, chap. 5, pag. 462 seqq.

(3) *On the origin of species by means of natural selection*.

(4) *Revue des Deux Mondes*, 1.er fevrier, 1870.

(5) Vide ista fusius evoluta apud Henricum Joly, *L'instinct*, pag. 193.

instinctuum declarandam requirit selectionem naturalem et sexualem ac vitalem concurrentiam, unde individua aptiora eas facultates et peculiarias qualitates organicas, ob quas supra cætera eminerant, et victoriam de imperfectioribus assecuta fuerant, ad prolem generatione transmittere possint, ac tandem ex accumulatione majoris ac majoris perfectionis, quæ in successivis generationibus pedetentim accrescet predictis qualitibus, existant tandem habitus communes cuivis speciei, atque adeo instinctus et instinctuum præcedentium modificationes (1). Et ipsemet Henricus Milne-Edwards, quantumvis a doctrina transformismi abhorreat, tamen concedit posse instinctus quosdam usu et consuetudine acquiri, et hæreditate transmitti, unde et distinguit instinctus in naturales vel ingentos et acquisitos (2). Quamobrem secundum evolutionistarum sententiam instinctus, qui respectu posterorum sunt cum ipsa natura congeniti, in parentibus aut proavis fuerant proprio Marte, ut ita dicam, acquisiti.

(1) «M. Darwin (op. nup. cit.) pense que l'instinct, au lieu d'être une propriété primordiale de l'espèce zoologique, est la conséquence d'une habitude acquise, ou de quelque autre particularité de cette espèce, transmissible par voie d'hérédité, qui procure à un des individus une certaine supériorité sur ces semblables, et qui a pour conséquence de lui donner en même temps une influence plus grande comme reproducteur. La génération issue de cet individu et tenant de lui par hérédité la particularité organique dont sa supériorité dépendait, se trouverait à son tour dans des conditions plus favorables à la prépondérance de son rôle comme procréateur, et ainsi de suite de génération en génération. Si en même temps la cause déterminante de la particularité propre à l'individu souche continue d'agir, l'action de cette cause devra être plus efficace sur la seconde génération que sur la précédente, puisque les jeunes, issus de l'individu modifié, auront déjà subi un commencement de modification semblable à celle que la susdite cause devra déterminer en eux. Peu à peu, très-graduellement, le changement s'accroîtra donc de plus en plus avec le temps, et la qualité acquise de la sorte pourra devenir à la longue une particularité commune à tous les individus de l'espèce; car la race prépondérante pourra, par le fait même de la sélection naturelle, se substituer au reste de la population issue de la souche dont provenait l'ancêtre dont je viens de parler». Milne-Edwards, *Leçons sur la Physiologie*, etc., tom. 13, pag. 458, 459. Cfr. H. Joly, *L'instinct*, pag. 198 seqq.

(2) Milne-Edwards, loc. num. cit., pag. 458 et 459, 460.

Dico 5.º *Instinctus non est habitus vel qualitas aliqua a progenitoribus ad posterum transmissa eo modo, quo rem expli- cant evolutionismi ac transformismi assertores.*

exploditur.

Nota bene in antecessum, nos minime negare nunc instinctum esse qualitatem, vel si vis etiam habitum quem- dam, qui a progenitoribus generatione propagetur ad pro- lem, sed esse habitum vel qualitatem, qualem docent transformistæ. Instinctus est procul dubio proprietas quædam specifica, ideoque simul cum natura ipsa per generationem existit in omnibus individuis ejusdem speciei: sed negamus esse proprietatem, quæ initio quidem non fuerit specifica et naturalis, sed individualis et acquisita ab aliquo individuo præstantiori, quod postea proli suæ communicaverit illam, et sic habitualem et hæreditariam atque adeo specificam red- diderit, prout transformistæ autumant.

Prob. 1.º Contraria doctrina manifeste subaudit evolu- tionem ac transformationem specierum, eidemque innitur. Atqui falsum prorsus est hujusmodi fundamentum, quem- admodum fuscè probatum in superioribus reliquimus. Ergo...

Prob. 2.º Contraria doctrina reapse non alia positiva argumenta pro se adducere valet, quam quod arte humana stirpes multæ efformatæ fuerint, in quibus instinctus speci- fici modificantur, perficiunturque, ut constat v. g. in canibus venaticis, et animalibus aliis cicuribus (1). Sic enim, in- quiunt, sicut arte obtinentur brevi tempore varietates quæ- dam accidentales instinctuum, credere licet post longam ætatem et profundiorẽ organismi variationem, ex diversis causis profectam, existere quoque potuisse variationes speci- ficas instinctuum. Atqui hoc in primis divinare est, me- rasque conjecturas in medium proferre. Præterea nulla etiã ita conjiciendi probabilis ratio suppetit: quandoquidem va- riationes omnes, quæ obtineri potuerunt, sunt mere acciden- tales, quin unquam penitus deleteretur specificus et primigeni- us instinctus, sed tantum suspensus, et quasi consopitus ob peculiaria adjuncta remaneret. Unde etiã sæpe factum est, ut animalia hujusmodi, mutatis illis adjunctis, pristinos

(1) Vide apud H. Joly, *L'instinct*, etc., pag. 177.

mores, ut ita dicam, propriæ speciei resumerent (1). Quod vero instinctus naturales modificari queant, explicari potest ex actuum et impressionum contrariarum vel diversarum repetitione. Sic quamvis naturali instinctu bruta fugiant, ac timeant hominem, si tamen multa ab eo accipiant beneficia, quorum species illorum memoriæ maneat impressæ, intel- ligitur, quo pacto suspendi penitus, vel certe imminui queat natus ille instinctus, quo ad hominem vitandum propel- luntur.

Prob. 3.º Si vera esset evolutionistarum doctrina, pri- mum cujusvis speciei individuum sine ullis instinctibus ena- tum esset, ac viveret, donec eos mox paulisper compararet, quos tandem generatione proli suæ communicaret. Atqui absurdum est id dicere. Nam animal, quantumvis imper- fectum, nisi aptis a natura ipsa instructum esset instincti- bus, nec nutrire sese, nec vitam ab hostibus tueri, nec speciei conservationi per generationem consulere posset. Præterea sunt instinctus, qui solum operantur in puncto mortis, qui proinde non potuerunt acquiri eo modo, quem docent evolu- tionistæ, nec proli generatione transmitti. Ergo falsa est explicatio instinctuum ab evolutionistis ac transformistis tra- dita: ac proinde admittendi sunt instinctus ingeniit singu- larum specierum proprii tamquam veræ proprietates naturæ specificæ.

Negari tamen nequit, instinctus quosdam exercitatione perfici, et magis determinari, ac peculiare hujusmodi deter- minationes ab animali acquisitas, non quidem omnes, sed aliquas posse ad posterum hæreditate transire, et in illis ha- bituales fieri. Sic forte factum est cum specialibus instincti- bus canum ad diversas stirpes spectantium: generalis enim ad venatum v. g. instinctus, qui canibus inest, vel ex edu- catione vel ex aliis adjunctis exerceri præcipue potest vel circa lepores vel circa perdices, etc. Non tamen omnes ha- bitus a parentibus acquisiti filiis communicantur indiscrimi- natim, ut vel ipsa experientia compertum est, sed illi dum- taxat, qui in organismo ipso in primis parentibus profundius vestigium reliquerint, quod proli transmitteretur. Qua in re

Instinctus
exercitatione
perfici
aliquantulum, ac
modificari
queunt;
et hujusmodi
modificationes
proli per
generationem
communicari.

(1) Vide H. Joly, *L'instinct*, etc., pag. 180.

idem puto dicendum esse de specificorum instinctuum modificationibus, ac de ipsis stirpibus, quæ arte et educatione, vel etiam ex variis externorum adjunctorum influxu, intra eandem speciem efformantur.

§ II.—VERIOR SENTENTIA DECLARATUR.

207. Omissis aliis levioris momenti sententiis, declaranda jam venit communior veterum doctrina, quam in re tam dubia tamquam probabilior liceat nobis propugnare. Ex veteribus autem duas potissimum juvat referre sententias ex Conimbricensibus. Alii instinctum reposuerunt in qualitate quadam, ab Auctore naturæ phantasie superaddita, «quæ sit velut ars naturalis brutorum»: volebant enim «typos quosdam seu imagines eis infundi, quæ sint quasi ideæ efficiendorum operum» (1). Quam doctrinam solent quidam etiam auctoritate S. Thomæ confirmare, in hæc verba scribentis: *Animalia bruta in sui principio accipiunt naturalem æstimationem ad cognoscendum nocivum et conveniens, quia ad hoc ex propria inquisitione pervenire non possunt* (2). Eandem sententiam tenuerunt recentioribus temporibus plures docti viri, ac nominatim magnus Cuvier (3), unde etiam bruta ex instinctu operantia comparavit somnambulibus, qui phantasmatis vividissimis ducti noctu ambulant, et multa faciunt dormientes, quasi omnino vigilarent (4). Eodemque usus exemplo Flourens, examen apum simile dixit populo

(1) Conimbricenses, *Physicor.*, lib. 2, cap. 9, quæst. 4, art. 1.

(2) S. Thom., *de Verit.*, quæst. 18, art. 7, ad 7.um

(3) «On ne peut se faire une idée claire de l'instinct, qu'en admettant que les animaux ont dans leur *sensorium* des images ou sensations innées et constantes qui les déterminent à agir comme les sensations ordinaires déterminent à agir communément. C'est une sorte de rêve de vision qui les poursuit toujours; et, dans tout ce qui a rapport à leur instinct, on peut les considérer comme des espèces de somnambules». Fr. Cuvier, *Regne animal. Introduction*, pag. 27. Bruxelles, 1836.

(4) «Que le somnambule soit guidé par l'hypersthésie de certains sens accompagnée de l'obtusité de tous les autres; qu'il obéisse à une préoccupation toute spéciale et assez forte pour réduire toutes les autres impressions au silence; ou qu'enfin il se conduise d'après

vel societati cuidam somnabulorum (1). Sententia hæc procul dubio sufficienter rem explicat: si enim brutis in motibus et actionibus suis instinctivis supponatur præluere imaginem operis ipsius perficiendi modique in eo tenendi, plane intelligitur, quo pacto tam mira patrare queant, etiamsi ratione prorsus atque intellectu careant. Nihil enim aliud reapse facerent, quam imaginem illam sensibilem opere imitari, quæ in cerebro perenniter delitesceret, et quotiescumque operandum esset, excitaretur, et coram observaretur. Nihilominus puto sententiam hanc, *saltem universaliter*, veram non esse. Et ratio est, quia innumeri sunt motus instinctivi, qui certe non egent ejusmodi imagine: sic ad hoc ut ovis fugiat lupum, necesse non est, ut jugiter insit cerebro illius imago nescio quæ vel lupi vel alterius rei, quæ conspecto illo vel audito excitetur, et ad fugam determinet; sed sufficit, ut ovis, lupum videns, vel audiens, per æstimativam apprehendat illum vel practice judicet (minus proprio utique judicio, quod superius declaratum reliquimus) tamquam sibi inimicum; ejusmodi enim æstimatio vel judicium profecto excitabit in appetitu horrorem et aversionem, quæ illico fugam imperet. Adde, quod infantibus quoque, docente S. Thoma, inest *naturalis instinctus*... unde etiam mamillas accipiunt, et alia eis convenientia, etiam sine hoc quod ab aliis doceantur (2). An dices, infantibus observari ingentiam imaginem materni pectoris, ex quo lac

nec sufficiens
nec universaliter
vera
judicatur.

les indications et pour ainsi dire la carte le tableau que son imagination lui présente; dans tous les cas, on voit que Georges Cuvier ne cédait pas à une vaine fantaisie quand il comparait l'état mental des animaux à celui des somnambules. La spécialité des impressions auxquelles chaque espèce est accessible, l'indifférence native où elle est pour tout ce qui n'intéresse pas les instincts qui lui sont propres, tout cela fait que l'animal vit et se meut dans l'univers comme le somnambule fait dans les rues d'une ville ou dans les détours d'une maison. Quant à ce rêve inné dont parle le grand naturaliste, qu'est-ce donc dans l'animal, sinon l'ensemble des impressions et des images persistantes que le retentissement des fonctions physiologiques produit dans le centre cérébral? H. Joly, *L'instinct*, etc., pag. 259.

(1) Apud *Civiltà cattolica*, serie xv, vol. 10, pag. 289.

(2) S. Thom., 2.º dist. 20, quæst. 2, art. 2, ad 5.um

sugant, et nutriantur? Præterea non sufficit sola hujusmodi imago in cerebro animalis relucens ad explicandam rem; quia sola imago phantasie non determinat motum vel operationem, nisi adsit iudicium æstimativæ decernens objectum imagine illa expressum esse conveniens. Nam imago, quemadmodum docet S. Thomas (1) ex Aristotele, se habet instar picturæ coram oculis propositæ, quæ per se sola non movet. Nec vero S. Thomas, si bene perpendatur laudatum testimonium, reapse contradicit nobis; ex ejus enim verbis solum habetur, quod æstimativa sit brutis ingenita, et in actum suum inde ab ineunte ætate proruat. Undenam autem probabis, vel quibus ex verbis elicies, quod S. Thomas aut æstimativam in imagine aliqua operis ipsius faciendi reposuerit, vel saltem ad actum proprium æstimativæ talem imaginem, saltem semper et universaliter, requisiverit?

Altera opinio longe communior veterum, instinctum in æstimativa naturali reponens,

208. Itaque alia est communior veterum opinio, statuens instinctum nihil esse aliud, quam ipsa æstimativa naturali iudicio cognoscens id, quod convenit vel nocet, et consequenter determinans appetitum animalis ad prosecutionem vel fugam. Ita docent multi, ac nominatim Conimbricenses (2), P. Joannes Salas (3), Rhodes (4), Antonius Mayr (5), Joannes Martinez de Prado (6), Cosmas de Lerma (7) et Joannes a S. Thoma (8): quamquam enim in modo loquendi et quibusdam quæstionibus secundariis discrepent, conveniunt tamen in eo, quod instinctus vel sit æstimativa, vel ad eam pertineat. Sane multum disputabatur apud veteres de numero et distinctione sensuum interiorum, sicut etiam de speciebus, cum quibus æstimativa iudicat de convenientia vel

(1) Vide S. Thom. 2.º dist. 24, quæst. 2, art. 1, corp.; et *de Anim.*, lib. 3, lect. 4 fin. mox citandis.

(2) Conimbricenses, *Physicor.* lib. 2, cap. 9, quæst. 4, art. 2.

(3) In 1.º 2.º quæst. 1 et 2, tract. 1, disp. 4, sec. 4 a num. 71.

(4) *Philos. peripat.*, lib. 2, disp. 17, quæst. 6, sect. 4, paragr. 1 fin.

(5) *Philos. peripat.*, part. 4, num. 820, 834, 835, 805.

(6) *De Anima*, lib. 3, quæst. 4, paragr. 2.

(7) *De Anima*, quæst. 80, num. 7, 8.

(8) *Curs. philos.*, *de Anim.* (tertia pars *Philos. naturalis*), quæst. 8, art. 3, in respons. ad 3.º argumenti secundam partem.

incommodo objecti. Hinc quia Conimbricenses non distinguiebant re imaginationem ab æstimativa, hanc reposuerunt in operatione «phantasie determinata ad iudicium convenientis aut incommodi», etc., quod est munus æstimativæ, ut vides, sive quis eam voluerit ab imaginatione distinguere, sive non, de qua re non debet nunc ulla misceri quæstio. Cæterum prædictis auctoribus in hac asserenda doctrina prævit multis in locis Angelicus Doctor: *Animalia cognoscunt rationem convenientis et nocivi non per inquisitionem rationis, ut homo; sed per instinctum naturæ, qui dicitur æstimatio* (1). Et alibi: *Quod... animal imaginetur formas apprehensas per sensum, hoc est de natura sensitivæ apprehensionis secundum se; sed quod apprehendat illas intentiones* (nempe rationes), *quæ non cadunt sub sensum, sicut amicitiam, odium et hujusmodi, hoc est sensitivæ partis, secundum quod alligit rationem. Unde pars illa in hominibus, in quibus est perfectior propter conjunctionem ad animam rationalem, dicitur ratio particularis* (vel cogitativa, ut alibi dicitur), *quia confert de intentionibus particularibus; in aliis autem animalibus, quia non confert, sed ex instinctu naturali habet hujusmodi intentiones apprehendere, non dicitur ratio, sed æstimatio* (2). Item: *Quædam... agunt iudicio, sed non libero* (nempe improprio iudicio), *sicut animalia bruta. Iudicat enim ovnis videns lupum, eum esse fugiendum* (en actum æstimativæ) *naturali iudicio, et non libero; quia non ex collatione, sed ex naturali instinctu hoc iudicat: et simile est de quolibet iudicio brutorum animalium* (3). Quibus hæc alia similia sunt: *Alia animalia non prosequuntur conveniens, et fugiunt nocivum per rationis deliberationem, sed per naturalem instinctum æstimativæ virtutis: et talis naturalis instinctus est etiam in pueris*, etc. (4). Idem colligitur etiam ex iis locis, in quibus S. Doctor scribit, bruta per æstimativam aliquod

quæ
S. Thomæ est,

(1) S. Thom., 3.º dist. 26, quæst. 1, art. 1, ad 4.^{am}

(2) S. Thom., 3.º dist. 26, quæst. 1, art. 2. Cfr. *de Verit.*, quæst. 18, art. 7, ad 7.^{am}

(3) S. Thom., 1.º p., quæst. 83, art. 1. Cfr. 1.º p., quæst. 78, art. 4 versus fin. 1. 2. quæst. 17, art. 2, ad 3.^{am}

(4) S. Thom., 2.º dist. 20, quæst. 2, art. 2, ad 5.^{am}; 2.º dist. 24, quæst. 2, art. 2, 2.º dist. 25, quæst. 1, art. 1, ad 7.^{am}

rationis attingere (1); nihil enim omnibus magis comper-
tum, quam quod in operibus instinctivis bruta animalia vel
unice, vel certe præcipue, signa et indicia rationis prima specie
præbere videantur; si quibus cætera responderent, profecto
intellectus esset talia operantibus asserendus. Accedit, quod
instinctus, testante Angelico, ita se habet respectu bruto-
rum, sicut deliberatio et ordinatio rationis: *Aliter, inquit,
invenitur impetus ad opus in brutis animalibus, et aliter in
hominibus: homines enim faciunt impetum ad opus per ordina-
tionem rationis, unde habet in eis impetus rationem imperii;
in brutis autem fit impetus ad opus per instinctum naturæ,
quia scilicet appetitus eorum, statim apprehenso convenienti vel
inconvenienti (quod est officium æstimatoris), naturaliter (id
est non rationali nec libero modo) movetur ad prosecutionem
vel fugam* (2). Id quod alibi luculentius explicatur: *Sicut... est
in intelligibilibus, quod illud, quod est apprehensum, non movet
voluntatem, nisi apprehendatur sub ratione boni vel mali, pro-
pter quod intellectus speculativus nihil dicit de imitando (an
prosequendo?) vel fugiendo, ut in 3.º de Anima (text. 46)
dicitur; ita etiam est in parte sensitiva, quod apprehensio sen-
sibilis non causat motum aliquem, nisi apprehendatur sub ra-
tione convenientis. Et ideo dicitur in 2.º de Anima (text. 14),
quod ad ea, quæ sunt in imaginatione, hoc modo nos habemus,
ac si essemus considerantes terribilia in picturis, quæ passionem
non excitarent vel timoris, vel alicujus hujusmodi* (3). *Vis autem
apprehendens hujusmodi rationes convenientis et non convenien-
tis, videtur virtus æstimatoris, per quam agnus fugit lupum,
et sequitur matrem; quæ hoc modo se habet ad appetitum partis
sensibilis, sicut se habet intellectus practicus ad appetitum vo-
luntatis, etc.* (4).

(1) Vide 3.º dist. 26, quæst. 1, art. 2, dist. 35, quæst. 1, art. 2,
sol. 2, ad 1.^{am}, de Verit., quæst. 25, art. 2, fin. corp.

(2) S. Thom., 1. 2. quæst. 17, art. 2, ad 3.^{am}.

(3) Quia nempe ea, quæ in imaginatione relucent, cum non im-
portent cognitionem practicam boni vel mali, hic et nunc presentis, et
appetendi, vel vitandi, nequeunt ad actualem prosecutionem vel fu-
gam movere.

(4) S. Thom., 2. dist. 24, quæst. 2, art. 1, corp.

Quæ cum ita sint, in sententia S. Thomæ aliorumque
veterum, instinctus naturæ est æstimatoris naturalis; nempe
facultas vel potentia instinctus est sensus interior, qui
dicitur æstimatoris; actus vero proprius et elicitus instinctus
erit iudicium naturale æstimatoris; opera demum instinctiva
erunt, actus et motus ab hujusmodi iudicio determinati
medio appetitu. Unde patet etiam ratio appellationis: iudi-
cium enim naturale æstimatoris in animalibus, ut modo
dicebamus, respondet iudicio practico intellectus, quo homo
bonum propositum decernit amplecti, vel fugere malum.
Quæ iudicia opposito modo se habent, nempe iudicium
practicum hominis liberum est, et supponit deliberationem
et cognitionem rationum, ob quas hic et nunc bonum am-
plecti, vel fugere malum oportet; iudicium vero instinctus
nec liberum est, nec continet persuasionem vel cognitionem
rationum, ob quas agendum sic vel aliter est, sed procedit
ex determinatione atque impetu naturæ; quia sicut ignis
v. g. determinatus est ad comburendum, si apta materia
applicetur, ita ovis, viso lupo, determinata est ad habendum
illum pro inimico suo, quamvis neque experta sit illius
inimicitiam, nec cognoscat ullam rationem talis iudicii vel
persuasionis naturalis; et similiter avis in certis adjunctis
videns paleas, iudicat illas sibi utiles et convenientes, et colli-
git eas, certo loco modoque collocandas ad faciendum nidum.
Et propterea etiam vocari solet instinctus *cæcus*, non quia in
seipso non sit facultas cognoscitiva, nec actus ejus cognitio,
nam æstimatoris certe sensus quidam est; sed quia est cog-
nitio, cujus ratio ignoratur, adeoque se habet instar conclu-
sionis, cujus principia et motiva non constant, quia nempe
*animalia non apprehendunt rationem convenientis per
collationem, sed per quemdam naturalem instinctum; et ideo
animalia habent æstimationem, sed non cognitionem* (1), quia
videlicet non cognoscunt rationes eorum, quæ æstimatoris,
vel apprehendunt, aut quodammodo iudicant sibi conve-
nientia. Denique quia hujusmodi naturalis inclinatio ac deter-
minatio ad talem æstimationem est ab ipso Auctore naturæ,
qui pro specifica cujusque essentia præstituit, et assignavit

(1) S. Thom. 2.º dist. 25, quæst. 1, art. 1, ad 7.^{am}

singulis animantibus objecta et operationes vel industrias consentaneas; ideo verissime S. Thomas docet, quod bruta ordinantur ab alio ad agendum, non autem seipsa ordinant ad actionem (1). Nam bruta animalia habent instinctum naturalem ex divina ratione eis inditum, per quem habent motus interiores et exteriores similes motibus rationis (2). Hæc mihi quoque sententia cæteris omnibus præferenda in re tam perplexa videtur.

eligitur,

209. Dico 6.º *Sententia S. Thomæ, aliorumque Scholasticorum, instinctum reponens in æstimativa, quatenus ex ipsa naturæ determinatione quædam objecta ut convenientia, quædam ut noxia apprehendit, cæteris omnibus hactenus excogitatis probabilior videtur.*

et probatur.

Prob. 1.º *Ex proprietatibus, quæ vulgo tribui solent instinctui, et ex præmissa superius nominali ejusdem descriptione.* Instinctui naturæ videlicet tamquam primo principio assignantur, ut initio notatum reliquimus, actiones quædam uniformes in omnibus ejusdem speciei individuis, quæ ultro eliciuntur ac necessario, nulla præcedente deliberatione aut consultatione, nulla prævia experientia vel disciplina: unde instinctus ex vulgari omnium conceptu est facultas quædam animalium propria, operationum quarundam exercitium determinans, quarum nec finis cognoscitur, nec ratio redditur ab operante. Atqui omnia hæc quadrant egregie in æstimativam. Ergo stat propositio.

Major in superioribus declarata manet. Probatur Minor. *Æstimativa enim est facultas quædam animalium propria et cognoscitiva convenientis et incommodi, amici et inimici. Actus vero ejus, utpote actus potentiæ sensitivæ, necessario importat judicium aliquod non rationale, nec cognoscens finem et rationes rerum, sed naturale, vel procedens ex impulsu ac determinatione naturæ ad applicationem medicorum, quibus bonum et conveniens obtineatur. Unde sequitur*

(1) S. Thom. 1. 2. quæst. 17, art. 2, ad 3.um Cfr. 2.^a dist. 25, quæst. 1, art. 1, ad 7.um

(2) S. Thom. 1. 2. quæst. 46, art. 4, ad 2.um Cfr. 1. 2. quæst. 40, art. 4; 1. 2. quæst. 12, art. 5 corp. et ad 3.um; quæst. 13, art. 2, ad 3.um; 1. 2. quæst. 1, art. 2, ad 3.um; 2.^a dist. 38, quæst. 1, art. 3, etc.

actiones ex instinctu, tamquam ex proprio principio, perfectas debere esse necessarias, non vero liberar, nec ex deliberatione vel consultatione positas, nec ullam experientiam subaudire vel disciplinam educationemve. Denique eadem actiones, si ab æstimativa reapse procedant, uniformes sint, oportet, in omnibus individuis ejusdem speciei. *Æstimativa enim est potentia naturalis, ex essentia cujusvis speciei animalium profluens. Ergo eadem erit specificè in sua entitate pro omnibus individuis, naturam eandem habentibus, ac proinde ad easdem impellet operationes. Præterea objectum ejus est conveniens vel nocivum proprio subjecto. Cum ergo eadem naturaliter convenient, eademque noceant omnibus ejusdem speciei individuis, actiones quoque horum, quæ ad spheram activitatis æstimativæ pertinent, eadem sint atque uniformes, oportet. Itaque cum vulgaris notio instinctus æstimativæ adamussim congruat, jure merito cum hac identificari dicimus.*

Probatur 2.º *Quoniam instinctus est facultas quædam animalis, et cognitionem aliquam importans, tria in eo considerari possunt, operatio vel motus, qui ope organorum exercetur, puta nidificatio avis, cantus lusciniæ, artificia aranei, apum, etc.; secundo appetitus, ejusmodi motus vel operationes imperans, ac determinans; ac tertio cognitio, quæ bonum aliquod vel malum proponens, appetitum allicit, et movet. Quo spectat præclara illa Doctoris Angelici divisio potentiæ motivæ in eam, quæ movet per modum dirigentis, per modum imperantis, et per modum exequentis. Per modum dirigentis movet facultas cognoscitiva proponens objectum bonum et conveniens ac proinde appetibile: per modum imperantis movet appetitus; et per modum exequentis potentia locomotiva existens in organis (1). Ac tres istæ potentiæ illarumque operationes in animali aptissime sunt consertæ, Deo ita sapientissime providente: nam cognitionem boni vel objecti convenientis ineluctabiliter sequitur actus appetitivæ virtutis in ente necessario: pro variis autem sive operibus sive objectis, ad quæ pro varia cujusque animalis natura possit appetitus tendere, suppetunt in*

(1) Vide S. Thom., opusc. de Potentiis animæ, cap. 5.

organismo vere mira instrumenta, qualia non posset unquam ars humana fabricari (1). Quibus præmissis, liceat sic argumentari.

Instinctus est facultas quædam ita dirigens, ac determinans operationes, quæ instinctivæ dicuntur, ut eæ sine actu illius exerceri nequeant, illo autem posito, eæ quoque subquantur. Atqui talis est actus æstimatoris virtutis, ut sine illo instinctivæ operationes dari non possint, illo autem posito, etiam eæ consequantur ex illius directione ac determinatione. Ergo instinctus in ipsa æstimatoria virtute videtur reponendus.

Prob. Minor: per partes: a) *Sine actu æstimatoris virtutis nulla operatio instinctiva dari potest.* Nam actiones instinctivæ sunt animales, et omnes tandem reducuntur ad aliquem motum spontaneum. Necessè est ergo, ut ab appetitu eoque elicitio imperentur, nempe ab appetitu, qui præviam cognitionem importet. Atqui appetitus elicitus nullam actionem vel motum imperare potest sine cognitione ac iudicio æstimatoris. Ergo actiones instinctivæ poni nequeunt, quin actus vel iudicium æstimatoris præcesserit.

Probatur Minor subsumpta, nam cætera patent. Appetitus objectum est bonum. Ergo nec elicere ipse, nec imperare potentia executivæ aut locomotivæ ullum actum potest, nisi præcedat propositio objecti convenientis vel non convenientis seu incommodi, nempe boni vel mali, facta a potentia aliqua cognoscitiva. Potentia vero, rationem convenientis vel inconvenientis aut nocivi attingens, vocatur proprie æstimatoria, sive ea realiter distinguatur ab imaginatione, ut multi volunt, sive non, prout alii contendunt, propterea etiam id muneris interdum imaginationi simpliciter tribuentes: qua de re non est nunc nobis instituenda controversia. Ergo nihil potest animalis appetitus imperare sine actu æstimatoris virtutis. Atque hæc causa est, cur multi veteres doctores cum Aristotele, ut videtur (2), etiam

(1) Qua de re vide scientiæ physiologicæ ac zoologicæ scriptores. Cfr. Henricus Joly, *L'instinct*, etc., chap. 4, pag. 46-70.

(2) Vide Aristot. *de Anim.* lib. 3, cap. 11, text. 56. Et S. Thom. ib. lib. 3, lect. 16, par. 6, ubi hæc leguntur *Ostendit, quid sit principium motus in animalibus imperfectis. Et dicuntur animalia imperfecta,*

infimis et imperfectissimis animalibus, quibus quosdam alios sensus et internos et externos negabant, æstimatoriam saltem imperfectiorem, nullatenus negandam esse, sicut nec aliquem sensum communem, decreverint (1), respondentem videlicet imperfectissimis illis sensibus, quibus tantummodo pollent; nam habent certe appetitum aliquem boni convenientis, ideoque cum tangunt, vel gustant, aut sensu communi sentiunt aliquid, percipere quoque debent id, quod sibi convenit, vel nocet, ut possint quærere, vel fugere. Quare S. Thomas: *Apprehensio sensibilis, inquit, non causat motum, nisi apprehendatur sub ratione convenientis vel inconvenientis* (2). Et alibi: *Nullus appetitus movetur in suum objectum, nisi fiat apprehensio alicujus sub ratione boni vel mali, convenientis vel nocivi* (3). Item: *Ad phantasiam non sequitur passio in appetitu; quia dum aliquid*

quibus inest solum sensus tactus. Et dicit, quod considerandum est quid moveat ea; utrum scilicet in eis sit phantasia et concupiscentia, vel non. Videtur autem, quod in eis sit concupiscentia, quia in eis videtur esse lætitia et tristitia. Retrahunt enim se, cum ab aliquo nocivo tanguntur, et aperiunt se et extendunt in illud, quod est eis convenientis; quod non fieret, nisi in eis esset dolor et delectatio. Si hæc autem sunt in eis, necessarium est, quod in eis sit concupiscentia. Sed cum concupiscentia ex sensu fiat delectationis, sequitur quod concupiscentia non sit sine phantasia. Restat ergo quærendum, quomodo in eis sit phantasia. Et respondet, quod sicut moventur, ita inest huiusmodi animalibus et phantasia et concupiscentia. Moventur autem non determinate, quasi intententia aliquem determinatum locum in suo motu, sicut accidit in animalibus, quæ moventur motu processivo, quæ imaginantur aliquid distans, et illud concupiscunt, et ad illud moventur. Sed huiusmodi animalia imperfecta non imaginantur aliquid distans, quia nihil imaginantur nisi ad præsentiam sensibilis. Sed cum læduntur, imaginantur illud ut nocivum, et retrahunt se; et cum delectantur, extendunt se super illud, et applicant se illi. Sic in eis est phantasia vel concupiscentia indeterminata, in quantum imaginantur et concupiscunt aliquid ut convenientis non autem ut hoc aut illud, hic aut ibi; sed habent confusam imaginationem et concupiscentiam. Cfr. etiam S. Thom. *de anim.* lib. 3, lect. 5, par. 6, e.

(1) Vide v. g. Anton. Rubium, (*de Anim.*, lib. 3, cap. 3, tract. *de sensibus internis*, quæst. 8), et Conimbricæ (*de Anim.*, lib. 3, cap. 3, quæst. 1, art. 5).

(2) S. Thom. 2.º dist. 24, quæst. 2, art. 1.

(3) S. Thom. 2.º dist. 24, quæst. 2, art. 2. Cfr. *Question. dispul.*, quæst. 1.^a de virt. art. 6.

apparet nobis secundum phantasiam, similiter nos habemus, ac si consideremus in pictura aliqua terribilia vel sperabilia; ergo opinio non est idem quod phantasia. Hujus autem differentia ratio est, quia appetitus non patitur neque movetur ad simplicem apprehensionem rei, qualem proponit phantasia. Sed oportet, quod apprehendatur sub ratione boni vel mali, convenientis vel nocivi. Et hoc facit opinio in hominibus, componendo vel dividendo, dum opinatur hoc esse terribile vel malum, illud autem esse sperabile vel bonum. Phantasia autem non componit, neque dividit. Patitur tamen appetitus animalium ab aestimatione naturali, quæ hoc operatur in eis, quod opinio in hominibus (1). Quapropter ex S. Doctore virtus æstimatoria... hoc modo se habet ad appetitum partis sensibilis, sicut se habet intellectus practicus ad appetitum voluntatis (2). Unde sicut ad omnem actum voluntatis ex communi sententia requiritur iudicium aliquod intellectus practicum, id est, aptum ut hic et nunc voluntas se ad actum determinet, ita etiam ad actum sentivi appetitus præcedat, necesse est, naturale iudicium æstimatoriæ.

Haud equidem ignoro, S. Thomam aliquando scripsisse, quod natus... est moveri appetitus sensitivus non solum ab æstimatoria in aliis animalibus, et cogitativa in homine, quam dirigit universalis ratio, sed etiam ab imaginativa et sensu (3). — Verum existimo vel hic sermonem esse de motione quadam remota et insufficiente ad determinandum, donec accedat iudicium æstimatoriæ, prout ipsemet S. Doctor innuit in quibusdam locis nuper excerptis (4); vel forte hanc assertionem ad hominem dumtaxat referendam esse, in quo quia est cognitio altior intellectualis, facilius intelligitur,

(1) S. Thom. *de Anim.*, lib. 3, lect. 4, fin.

(2) S. Thom. 2.º dist. 24, quæst. 2, art. 1.

(3) S. Thom. 1. p., quæst. 81, artic. 3, ad 2.^{am}

(4) S. Thom., *de Anim.*, lib. 3, lect. 4 fin.; 2.º dist. 24; quæst. 2, art. 1. corp. Id confirmatur etiam ex modo loquendi, quo utitur S. Thomas in opusculo *de Potentiis animæ*, cap. 5, ubi phantasia et æstimatoria dicuntur potentiæ motivæ per modum dirigentis, in quantum appetitui ostendunt formam vel intentionem convenientem vel disconvenientem: phantasia enim movet ostendendo formas sensibiles, æstimatoria ostendendo intentiones.

sufficere ex parte ordinis sensitivi operationem imaginatio- nis ad hoc, ut moveatur voluntas; vel denique interdum S. Thomam imaginationis nomine ipsam quoque æstimatoriam comprehendisse, ut v. g. cum loquitur de appetitu et motu locali animalium imperfectorum, ubi imaginationi tribuitur apprehensio convenientis et nocivi, qui profecto actus est æstimatoriæ (1). Nam perspicua sunt loca Aquinatis superius relata, in quibus diserte mentem suam aperit: idemque non minus luculenter alibi continetur: Sicut appetitus rationis non sequitur quamlibet apprehensionem rationis, sed quando aliquid apprehenditur ut bonum, ita et appetitus sensibilis non surgit nisi quando apprehenditur ut convenientis. Hoc autem non fit per exteriorem sensum, qui apprehendit formas sensibiles; sed per æstimationem, quæ apprehendit rationem convenientis et nocivi, quam sensus exterior non apprehendit (2). Et alibi: Sicut imaginatio formæ sine æstimatione convenientis vel nocivi non movet appetitum sensitivum; ita nec apprehensio veri sine ratione boni et appetibilis (3). Maneat ergo firmum sine actu æstimatoriæ virtutis consequi non posse operationes instinctivas.

Probatur altera pars Minoris. β) Posito actu æstimatoria virtutis naturaliter subsequuntur operationes instinctivæ ex illius determinatione. Cum enim proprium sit æstimatoriæ iudicare, quod conveniens est vel nocivum, et appetitus animalis, utpote carens libertate, necessario appetat id, quod convenit seu bonum hic et nunc esse apprehenditur, et nocivum vel malum declinet; ubicumque adest naturale iudicium vel apprehensio æstimatoriæ virtutis, non poterit non consequi consentaneus actus appetitus sensitivi; appetitus vero sensitivus ubicumque adest (nisi cohibeatur superiori potentia intellectus aut rationis, quemadmodum accidit in homine: quod locum habere nequit in bruto) non potest non imperare actus potentiæ locomotivæ, quæ profecto, si ægritudine et infirmitate vel externa vi non impediatur,

(1) Relege locum S. Thomæ, *de Anim.*, lib. 3, lect. 16, paragr. b, paulo superius excerptum in nota.

(2) S. Thom., 3.º dist. 17, quæst. 1, art. 1, ad 2.^{am}

(3) 1. 2. quæst. 9, art. 1, ad 2.^{am}

illico exsequetur quidquid per appetitum sibi imperatur, et conveniens vel nocivum, ac proinde quaerendum vitandumve, decernitur ab aestimativa. Sic ovis, dum externo sensu videt, vel audit lupum, aestimativa judicat illum inimicum sibi, unde appetitus horrore percussus imperat fugam; et canis, leporem odorans vel perdicem, naturali aestimativa judicio inducitur, ut objectum sibi convenientissimum investiget, et capiat ad manducandum. Omnia vero animantia, urgente fame, quam sentiunt molestam, quaerunt alimentum, quo nutriantur, et ex judicio aestimativæ norunt, et arripiunt id, quod sibi convenit, cæteris neglectis, quæ aut nutrire nequeunt, aut sibi non conveniunt. Item ex vehementiori frigoris vel caloris sensu, quem in suo organismo experiuntur, aestimativa moneri videntur, ut aprica vel minus calida loca petant, sicque hirundinum, gruum, ciconiarum, aliarumque avium migrationes contingere queunt.

Quo pacto
mirabilia
belluarum
opificia
explicari queant.

Artificia vero apum, aranei, fibri vel castoris aliorumque animalium ægrius explicantur: in quibus tamen duo distinguenda esse mihi videntur, ipsum exercitium laborandi vel operandi, et modus ac forma operis. Instinctus quoad exercitium operis satis intelligi potest per directionem aestimativæ imperiumque appetitus, sicut in motibus et actionibus instinctivis. Hoc pacto, quod avis urgeri se sentiat ex judicio aestimativæ atque appetitus imperio ad congerendas has vel illas paleas et pilos, haud arduum captu est; quod vero illa certo collocet ordine ad nidum ejusdem semper formæ construendum secundum suam propriam speciem, cum tamen congesta materia possit innumeris collocari modis, non tam clare apparet. Item quod araneus cum uterum gravidum sentit et oppletum illa substantia, unde tenuissima fila ducuntur, sese loco moveat, dum illam effundit, et sic filamenta distenta maneat, nullo negotio capitur (1); verum cur non solum net, sed etiam telam, eamque sic conformatam, orditur? Atque eadem occurrit difficultas de api, formica, etc. Ad ejusmodi opificia explicanda multi confugiunt ad imaginem quamdam illorum animantibus ingenitam, instar ideæ

(1) Vide P. Bonniot, *La Bête comparée à l'homme*, pag. 124, 220, 221, ubi modum explicat, quo araneus ad opificium suum determinatur.

cujusdam exemplaris, quæ non semper actu præsens obversetur, sed tum tantum excitetur, cum ad alicujus alterius sensationis experientiam aestimativa operandum esse judicet, fere sicut species rememorativæ solent ex imaginum associatione vel aliter excitari. Sic enim imago ejusmodi esset animantibus forma, quam imitarentur, et opere suo assequerentur, quemadmodum artifices mente præconceptam ideam operibus suis adamussim exprimere conantur. Non videntur autem imaginem hujusmodi necessariam duxisse S. Thomas et illi veteres, qui negabant apibus et formicis phantasiam, quæ objecta non actu præsentia determinate repræsentet (1). *Considerandum est*, inquit S. Doctor, *quod omnia animalia habent quodammodo phantasiam; sed animalia imperfecta habent phantasiam indeterminatam, sicut infra dicit Philosophus (2). Sed hoc non videtur verum de formica et ape, in quarum operatione plurimum prudentiæ apparet. Sed sciendum est, quod opera prudentiæ formica et apis operantur, non ex hoc quod habeant phantasiam determinatam et distinctam a sensu (externo, actu sentiente); non enim phantasiantur, nisi dum moventur a sensibili. Quod autem operantur propter finem, quasi providentes in futurum, non contingit ex hoc, quod habeant aliquam imaginationem ipsius futuri; sed imaginantur actus præsentis, qui ordinantur ad finem ex naturali inclinatione magis, quam ex apprehensione. Illa autem animalia dicit Philosophus phantasiam habere, quibus aliquid secundum phantasiam apparet, etiam dum non actu sentiunt (3). In sententia ergo illorum, qui negabant apes et formicas gaudere imaginatione determinata, quæ possit repræsentare objectorum, quæ actu non sentiuntur, imagines, videtur necessarium non esse, ut brutis opificii pericendi præluceat ratio in phantasia. Quamobrem hi auctores dicere debebunt,*

(1) Non una tamen est interpretatio aristotelici textus (*de Anim.* lib. 3, cap. 3, text. 156), in quo apes et formicæ imaginatione carere dicuntur. Vide Cardin. Toletum, *de Anim.* lib. 3, quest. 8.

(2) Relege, ut hæc intelligas, testimonium paulo superius exscriptum ex S. Thom., *de Anim.*, lib. 3, lect. 16, paragr. b: ex quo discas, quid sit phantasia perfecta vel determinata et imperfecta vel indeterminata. Cfr. Toletus, *de Anima*, lib. 3, quest. 8.

(3) S. Thom., *de Anim.*, lib. 3, lect. 5, paragr. e.

belluas, dum mirabiles suas structuras efficiunt, pro singulis partibus operis instinctu vel æstimativa determinari ad eo pacto operandum, prout necesse est, ut opificium secundum exemplar in sola mente divina relucens exsequantur.

In re tam obscura videant sapientiores quidnam probabilius existimandum sit; id unum maxime omnium certum videtur, nihil in hac quæstione afferri posse, quod vel probabilibus, nedum certis, argumentis *positivis* fulciatur. Quod si ad conjecturas et *hypotheses* confugere licet, sententia illa prior pro artificiosis brutorum operibus imaginem quamdam et quasi structuræ ipsius adumbrationem supponens in illorum cerebris, rem aliquo modo declarat, nec videtur in se repugnare: quare ubicumque necesse sit, adhiberi potest ad aliquam mirabiliorum industrialium rationem reddendam.

Nec vero tibi videantur hæc non satis coherere cum iis, quæ superius scripta sunt initio hujus paragraphi.— Etenim ibi non diximus repugnare hujusmodi imaginem vel typum operis faciendi, sed duo hæc alia, quæ valde diversa sunt: primo, imaginem istam necessariam non esse pro omnibus actionibus instinctivis; secundo, quamvis necessaria esset, non esse in illa reponendum instinctum. Et hoc idem nunc dicimus, quia tantum arbitramur, *quasdam* brutorum *actiones* commodius explicari, admissis illis speciebus ingenitis vel imaginibus, quas præterea non formaliter identificamus, cum instinctu; instinctus enim est in judicio practico æstimativæ, prout jam declaratum manet. Sed instinctus vel æstimativa proprium suum munus exercere nequit, donec aliqua alia sensatio præcedat, objectum proponens, de cuius bonitate vel malitia, convenientia vel incommodo, judicium proferendum est: et quamvis in actibus simplicioribus instinctivis, v. g. in quærendis aptis alimentis, in fugiendo naturali inimico, sufficit sæpe sola visio, vel auditio, vel odoratus, ad hoc, ut æstimativa judicium proferat, et medio appetitu ad motum vel externam actionem instinctivam determinet; non tam clare cernitur, quo pacto id perficere possit æstimativa in operibus artificiosis, nisi supponatur prælucere in phantasia imaginem

aliquam instar exemplaris, vel certe illa supposita minus ægre res intelligitur.

Dices 1.º. Imago ista vel species, opus faciendum repræsentans, deberet esse innata. Atqui repugnare videtur, ut concedantur brutis innatæ species vel imagines, quæ homini ipsi, quamvis longe perfectioris naturæ, denegandæ sunt, ut nunc ex alibi probandis supponimus.—*Respondeo, neg.* Minor. Homini non denegantur species et ideæ innatæ, præcise quia repugnent, sed quia de facto illas non dari probatur. Ex eo autem quod in homine non dentur ideæ innatæ, non satis ostenditur, quod repugnent in bruto species vel imagines quæpiam cum ipsa natura congenitæ: fieri namque bene potest, ut adsit in brutis aliquid, quod homini denegatur non propter illorum perfectionem, quæ certe multo minor est hominis perfectione, sed propter indigentiam ac necessitatem, quod vel ex hac ipsa instinctus materia evidenter probatur. Homo enim nullam artem, nullam industriam natura ipsa inditam habet, quia potest omnes usu rationis et experientia addiscere, et invenire; brutis e converso, quia ratione carent, nec possunt Marte proprio quidpiam artium vel scientiarum invenire, instinctum naturalem dedit Deus, quo ante omnem experientiam vel observationem et sine ullo ratiocinio convenientia sibi sectentur objecta, et mirabilia perficiant opera, quasi ea longo usu ac tyrocinio didicissent.

Dices 2.º. Frequentissima est inter naturalium rerum peritos opinio, bruta animantia in omnibus actibus suis, atque adeo etiam in instinctivis, vel voluptate vel dolore duci. Atqui nihil hujusmodi continetur in nostra sententia circa naturam instinctus. Ergo.—*Respondeo*, sententia nostra non excludi opinionem illam Physiologorum, sed melius et accuratius exprimi. Cum enim natura brutorum, sicut quælibet alia, ordinatissime instituta sit, non quacumque voluptate aut dolore ducitur in operando, sed voluptate, quæ hic et nunc convenit naturæ, ac dolore, qui nocet eidem. Præterea forte difficile esse probare, quod belluæ semper et ubique regantur voluptate, etiam convenienti naturæ, vel dolore qui nocementum afferat. Undenam probas, bruta etiam in pugna et in affectibus iræ, ac generatim in omnibus motibus appetitus

Quædam
difficultates
soluat.

irascibilis, voluptate regi vel dolore? Accedit, quod etiam tum, cum actio instinctiva, incitante voluptate, ponitur, instinctus proprie non est in eo, quod animal ex voluptate præcise in actionem proruat, sed in modo peculiari operandi vel operationum serie, quam animal exsequitur. Sic instinctus aranei non est præcise in eo, quod fila educat urgente necessitate vel voluptate, sed in eo, quod certo modo artificioso telam suam textat. Itaque quamvis animalia plerumque moveantur voluptate aut dolore, melius et accuratius dicitur cum Scholasticis, ea determinari iudicio æstimativæ, convenientiam vel nocumentum apprehendentis: quæ formula cum non excludit voluptatem et dolorem, tum nullam patitur exceptionem, ac proinde exprimit id, quod vel in ipsa voluptate ac dolore inesse debet, ut ordinata sit operatio (1).

Dices 3.º In doctrina nostra nequit explicari, cur instinctus paululum modificari, ac perfici queant. Ergo non est admittenda.—**Respondeo**, *neg.* anteced. Instinctus enim non modificantur nisi accidentaliter, modificata natura animalis. Modificata vero natura animalis, nihil mirum, si etiam modificentur aliquantulum proprietates et potentie naturales, in quarum numero versatur æstimativa. Præterea quamvis iudicium æstimativæ sit ex naturæ determinatione, non apparet in eo repugnantia, quod vel contraria experientia immutari queat, vel perfici etiam actibus experientie instinctui consentaneæ et conformi. Simili modo videmus in homine vel vehementissimas propensiones indolis ac naturæ contrariis habitibus corrigi, ac fere deleri, vel etiam actibus ejusdem generis sæpius repetitis augeri.

Dices 4.º Non satis intelligi in nostra sententia, cur instinctus non semper operetur, sed in quibusdam dumtaxat adjunctis. Si enim instinctus consistit in æstimativa, cur iudicium hujus de eadem re tam varius est? Cur avis non colligit paleas nisi verno tempore? cur animalia eundem cibum avidè arripiunt, cum fame urgentur, fastidiunt vero, cum bene pasta sunt?

(1) Lege cl. P. Pesch, *Los grandes Arcanos del Universo*, vol. 1, num. 239, pag. 452.

Respondeo ex hactenus dictis hæc et alia id genus nullo negotio explicari. Non semper operatur instinctus, quia æstimativa præsupponit alias sensationes, ad quarum præsentiam excitetur ad naturale suum iudicium pronuntiandum: quapropter non præcipit v. g. fugam, donec sensus alius objectum aliquod nocivum proponat. Præterea æstimativæ iudicium non est speculativum, sed practicum et subjectivum; non enim ad eam spectat decernere, quid sit in se bonum vel malum, sed id quod hic et nunc convenit, vel nocet, ac proinde appetendum, vel quærendum est, aut vitandum, pro individui vel speciei bono et conservatione. Ideo æstimativa animali non semper dicitur, cibum præsentem sumendum esse, sed tum solum, cum pro subjecti dispositione hic et nunc conveniens est naturæ; nec avis paleas ad nidificandum colligit, donec propter modificationem aliquam organismi, quæ sentiri potest interno sensu, stimulus procreationis pungere incipiat, tunc enim solummodo æstimativa determinatur ad iudicandam convenientiam palearum et nidificationis. Et ratio est, quia cum Deus sapientissime operetur, ordinatissimeque instituerit naturas rerum, aptissimis ad fines suos instructas viribus et inclinationibus; credendum est, talem condidisse animalium instinctum vel æstimativam, quæ opportunissime moveret appetitum, in iis nempe adjunctis, in quibus ratio post prudentem deliberationem agendum esse decerneret.

Et hactenus de obscura ista instinctus quæstione, in qua facilius videtur, quæ ab aliis excogitantur, impugnare, quam aliquid solidis innixum argumentis adstruere. An autem et quibus indigeat instinctus speciebus, commodius tractabitur, ubi sermo erit de intentionalibus speciebus internorum sensuum.

Quæret forte quispiam, utrum in homine etiam detur instinctus. Cum instinctus sit facultas quedam animalis, homo autem vere natura animali constet; nihil mirum, si suo præditus sit instinctu. Quia vero instinctus omni caret rationis usu, sed naturale prorsus importet iudicium, instinctus potissimum cernitur in infantibus ac pueris, et in iis etiam adultis hominibus, qui nequeunt uti ratione. At in adultis ubicumque ratio vigilat, et actus suos exercere potest,

An in homine
detur
instinctus.